

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Анотація. Досліджено сутність, механізм проведення, методика обліку та проблеми використання факторингових операцій у діяльності комерційних банків. Подано рекомендації щодо зменшення ризиків у процесі проведення факторингових операцій на території України.

Аннотация. Исследованы сущность, механизм проведения, методика учета и проблемы использования факторинговых операций в деятельности коммерческих банков. Представлены рекомендации по уменьшению рисков при проведении факторинговых операций на территории Украины.

Annotation. The paper studies the essence, the mechanism, the method of accounting and the problem of using factoring in the activities of commercial banks, gives the recommendations on decreasing the risks of factoring transactions in Ukraine.

Ключові слова: банк, облік, факторинг, договір факторингу, факторингові операції, факторингові платежі, факторингові ризики.

Актуальність розвитку факторингових відносин в Україні зумовлена станом розрахунків і наявних боргових зобов'язань. В умовах жорстокої конкуренції на ринках товарних послуг актуальним стає питання спрощення взаємовідносин між постачальниками та покупцями. Здійснення факторингових операцій є ефективним засобом зменшення ризику для підприємств, а для комерційних банків вони дають можливість залучати нових клієнтів, розширити свою діяльність і збільшити власні доходи.

В економічній літературі багато уваги приділяється розгляду тих чи інших аспектів цієї проблеми. Серед вітчизняних та зарубіжних вчених, які досліджували ринок факторингових послуг, слід зазначити: О. Остафія, Є. Склепового, А. Солтана, О. Каціло, Н. Карчову, Л. Кіндрацьку, М. Козакову та ін. Проте виникає потреба у поглибленні цього дослідження, визначенні методів покращення проведення й обліку факторингових операцій.

Метою дослідження є визначення особливостей проведення факторингу в Україні та з'ясування основних етапів його відображення в обліку комерційними банками.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати ряд завдань:

1. Визначити поняття та сутність факторингу.
2. Охарактеризувати механізм функціонування факторингу.
3. Розглянути облік факторингових операцій.
4. Надати рекомендації щодо зменшення ризиків проведення факторингових операцій та збільшення використання їх в Україні.

Об'єктом дослідження є факторингові операції в Україні, а предметом – їх особливості та відображення в обліку.

Послуга факторингу в Україні з'явилась нещодавно. Першим банком, що розпочав надавати послуги з факторингових операцій, був АКБ "Укрсоцбанк". Зараз основними банками-гравцями на ринку факторингових послуг є: Укрсоцбанк, Укрексімбанк, Райффайзен банк Аваль, ОТП Банк, Сведбанк, Приватбанк та ін. [1].

Поняття та предмет договору факторингу чітко визначені в Цивільному і Господарському кодексах України. Згідно зі ст. 1077 Цивільного кодексу, договір факторингу – це договір, згідно з яким одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника). Згідно зі ст. 350 Господарського кодексу, факторинг – це придбання банком права вимоги в грошовій формі з поставки товарів або надання послуг з прийняттям ризику виконання такої вимоги та прийом платежів [2].

Отже, факторинг – це комплекс послуг, що надаються клієнту спеціалізованою компанією (фактором) в обмін на уступку дебіторської заборгованості (обов'язковим є перехід права власності на дебіторську заборгованість) [3].

При укладанні факторингових договорів комерційні банки отримують від клієнтів розрахункові і платіжні документи про продані ним дебітору товари і надані послуги. Відповідно до плану рахунків банки обліковують цю операцію на позабалансових рахунках:

1. На дату укладання факторингової угоди, сума, яку банк-фактор зобов'язується сплатити клієнту: Д-т 9129 "Інші зобов'язання з кредитування, що надані клієнтам"; К-т 9900 "Контррахонок".
2. Отримані банком розрахункові документи, обліковані за номінальною вартістю:

К-т рахунку 9910 "Контррахунок".

3. При проведенні факторингової операції банк видає клієнту аванс у розмірі всієї суми дебіторської заборгованості або у вигляді фіксованого проценту, здійснюється такий бухгалтерський запис:

Д-т 2030 "Рахунки суб'єктів господарської діяльності за факторинговими операціями";

К-т 2600 "Кошти на вимогу суб'єктів господарювання".

Або якщо утримано банком авансом комісійні та процентні доходи, то робиться такий запис:

Д-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання";

К-т 2036 "Неамортизований дисконт за вимогами, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

4. Одночасно сума авансу відображається позабалансом як зменшення зобов'язань банку перед клієнтом:

Д-т 9900 "Контррахунок";

К-т 9129 "Інші зобов'язання з кредитування, які надані клієнтам".

5. Якщо банки отримати платежі від дебітора, але ще не провели дану операцію, їх слід відобразити за транзитним рахунком:

Д-т 1200, 2600 "Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта";

К-т 3739 "Транзитний рахунок за іншими розрахунками".

6. Після того, як платіж буде проведено, відповідна сума переноситься на рахунок факторингових операцій:

Д-т 3739 "Транзитний рахунок за іншими розрахунками";

К-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання".

7. На дату розрахунків, яку зазначено у факторинговій угоді, банк здійснює оплату купленої дебіторської заборгованості і перерахування коштів на поточний рахунок клієнта або на кореспондентський рахунок. Ця операція супроводжується таким бухгалтерським проведенням:

Д-т 2030 "Вимоги, що придбані за операціями факторингу із суб'єктами господарювання";

К-т 1200, 2600 "Кореспондентський рахунок, поточний рахунок клієнта" [4].

Можливо виділити основні етапи проведення бухгалтерського обліку факторингових операцій:

1. Банк (фактор) відображає в бухгалтерському обліку суму зобов'язання за факторинговою операцією на дату укладення договору факторингу за позабалансовими рахунками.

2. Банк (фактор) здійснює облік розрахункових документів клієнта, що отримані відповідно до умов договору факторингу, за номінальною вартістю і виконує за позабалансовими рахунками таку бухгалтерську проводку:

Дебет – Рахунок для обліку документів за факторинговими операціями;

Кредит – Контррахунок.

3. Банк (фактор) відображає в бухгалтерському обліку суму коштів, сплачених клієнту, такими проводками:

Дебет – Рахунок для обліку коштів, які надані за факторинговими операціями;

Кредит – Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів;

Кредит – Рахунок для обліку неамортизованого дисконту за вимогами, що придбані за операціями факторингу, – у разі утримання авансом процентних або комісійних доходів.

Банк відображає зменшення зобов'язань на суму, сплачену клієнту, за позабалансовими рахунками.

4. Банк (фактор) відображає в бухгалтерському обліку отримані від боржника кошти як погашення заборгованості за кредитом та процентами. У разі перевищення надходжень над сумою заборгованості за кредитом та процентами банк (фактор) повертає клієнту різницю, якщо інше не встановлено договором факторингу. У цьому разі здійснюються такі бухгалтерські проводки:

Дебет – Рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів, рахунки клієнтів на суму, що надійшла від боржника;

Кредит – Рахунок для обліку коштів, наданих за факторинговими операціями, – на суму кредиту;

Кредит – Рахунок для обліку нарахованих доходів за факторинговими операціями – на суму нарахованих доходів за цією операцією;

Кредит – Рахунок для обліку процентних доходів за факторинговими операціями, рахунки для обліку комісійних доходів за кредитними операціями – на суму доходів, що не були нараховані;

Кредит – Рахунки клієнтів, рахунки для обліку грошових коштів і банківських металів – на суму перевищення надходжень над сумою заборгованості банку за кредитом та процентами.

Одночасно банк (фактор) відображає списання з позабалансових рахунків оплачених боржником документів за факторинговими операціями такою бухгалтерською проводкою:

Дебет – Контррахунок;

Кредит – Рахунок для обліку документів за факторинговими операціями – на суму оплачених боржником розрахункових документів.

Банк у разі часткового погашення боржником заборгованості робить відмітку про дату та суму частково погашених зобов'язань на відповідному платіжному документі.

5. Банк (фактор) відображає в бухгалтерському обліку розрахунок за факторинговою операцією, якщо за умовами договору сплату суми боргу здійснює безпосередньо боржник на рахунок клієнта, такими проводками:

Дебет – Рахунки клієнтів;

Кредит – Рахунок для обліку коштів, наданих за факторинговими операціями;

Кредит – Рахунок для обліку нарахованих доходів за факторинговими операціями – на суму нарахованих доходів;

Кредит – Рахунок для обліку процентних доходів за факторинговими операціями, рахунки для обліку комісійних доходів за кредитними операціями – на суму, яка не відобразалася в бухгалтерському обліку за рахунками нарахованих доходів.

6. Фактор (банк) здійснює бухгалтерський облік простроченої та безнадійної заборгованості за факторинговими операціями [5].

З огляду на проведені дослідження варто зазначити, що факторинг є ефективним інструментом управління фінансами підприємств, а точніше, дебіторською заборгованістю. Якщо звернутися до специфіки факторингових операцій, то банки в прогностичних цілях, з урахуванням різного роду ризиків, створюють резерви під дані кредити та в повному обсязі фіксують дану інформацію в синтетичному та аналітичному обліку. Одночасно варто зазначити, що поряд із широким запровадженням факторингу в Україні існує ряд проблем, а саме: недосконалість вітчизняного

законодавства у сфері факторингових послуг; нестача фахівців; великий розмір плати за здійснення факторингових послуг; високі операційні витрати; низька поінформованість споживачів послуг.

Тому завданням вирішення цього питання є створення сприятливого середовища для діяльності банків у вказаній сфері. Для подальшого розвитку факторингу на вітчизняному ринку необхідне прийняття заходів законодавчо-нормативного характеру стосовно регламентування здійснення факторингових операцій, а саме стосовно факторингових операцій як об'єкта оподаткування ПДВ, а також створення пільгових умов для вже діючих та новостворених фінансових компаній, що надають факторингові послуги у сфері оподаткування. Такі заходи дозволять зменшити вартість факторингових послуг і сприятимуть залученню більшої кількості клієнтів.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Банківські операції : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2007. – 476 с. 2. Внукова Н. Можливості та ризики факторингу в ракурсі SWOT-аналізу / Н. Внукова, К. Шапошникова // Фінансовий ринок України. – 2007. – № 2(40). – С. 6–11. 3. Склеповий Є. В. Ринок факторингових послуг в Україні / Є. В. Склеповий // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 109–115. 4. Смачило В. В. Сутність факторингу та його використання при управлінні дебіторською заборгованістю в Україні / В. В. Смачило, Є. В. Дубровська // Фінанси України. – 2007. – № 7. – С. 35–45. 5. Чинахова С. Факторинг как способ кредитования / С. Чинахова // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 10. – С. 37–41.